

11.10.2022

VN/7913/2022
VN/7913/2022-STM-35

Social- och hälsovårdsministeriets anvisning om användning av jod i nödsituationer med strålrisk och beredskapen inför detta

Den viktigaste åtgärden är att söka skydd inomhus

I en nödsituation med strålrisk till följd av en kärnkraftsolycka är den viktigaste skyddsåtgärden att söka skydd inomhus, eftersom det effektivt minskar exponeringen för strålning. Att ta jodtabletter är en sekundär skyddsåtgärd som komplement till skyddet inomhus.

Rekommendation om dosering av jodtabletter till olika åldersgrupper

I en nödsituation med strålrisk är det social- och hälsovårdsministeriets kanslichef som utifrån Strålsäkerhetscentralens riskbedömning fattar beslut om att utfärda en rekommendation om jodprofilax till befolkningen.

I en nödsituation med strålrisk till följd av en kärnkraftsolycka rekommenderas i enlighet med WHO:s rekommendation följande jodintag till **högst 40 år fyllda personer och till gravida** för att skydda fostret:

Doseringsanvisningar per åldersgrupp

- 130 mg kaliumjodid (100 mg jod) till 12–40-åringar och till gravida
- 65 mg kaliumjodid (50 mg jod) till 3–12-åriga barn
- 32,5 mg kaliumjodid (25 mg jod) till barn som är 1 månad–under 3 år
- 16,25 mg kaliumjodid (12,5 mg jod) till nyfödda som är under 1 månad

En engångsdos räcker i allmänhet. I undantagsfall, om strålrisksituationen pågår länge, kan en förnyad dos övervägas. WHO rekommenderar emellertid inte en till dos till nyfödda, gravida eller ammande.

Biverkningar av kaliumjodid är mycket ovanliga. Försiktighet bör iakttas hos patienter med sköldkörtelsjukdomar. Hos personer som äter tyroxin eller andra sköldkörtelhormoner på grund av nedsatt sköldkörtelfunktion har kaliumjodid en obetydlig sköldkörtelskyddande effekt.

Kaliumjodid rekommenderas inte åt personer vars sköldkörtel tagits bort. Personer med hypertyreos, dermatitis herpetiformis eller hypokomplementemisk urtikariell vaskulit ska inte heller ta kaliumjodid.

Jodallergi kopplad till kontrastämnen hindrar inte användning av jodtabletter.

Att införskaffa, lagra och distribuera jodtabletter

I nödsituationer med strålrisk är strålningen farligast för små barn och foster. För närvarande finns det inte kaliumjodid i lagom dos för under 3-åringar på den finska marknaden. Skyddet av denna åldersgrupp bör därför garanteras genom offentlig upphandling. Välfärdsområdena, Helsingfors stad och den landskapsmyndighet på Åland som ansvarar för hälso- och sjukvården är ansvariga för upphandlingen och distribueringen av jodtabletter till gravida och till föräldrar med under 3-åriga barn till exempel genom hälsostationerna eller barnrådgivningen.

Överlåtande av 65 mg kaliumjodid, som lämpar sig för under 3-åringar, kräver undantagstillstånd eller specialtillstånd, beroende på produkten. Det mest ändamålsenliga är att införskaffa och distribuera förpackningar med 65 mg kaliumjodid som motsvarar hela familjens behov, till exempel förpackningar med 10 tabletter.

Egen beredskap

För den övriga befolkningen, det vill säga barn över 3 år och vuxna upp till 40 år, rekommenderas egen beredskap. Hushållen kan köpa jodtabletter på apoteket. Hushållen ska sörja för sitt förråd av jodtabletter genom att byta ut gamla tabletter, precis som man gör med andra läkemedel i hemmet.

Det är bra att ha jodtabletter tillgängliga där barn och vuxna under 40 år tillbringar längre tidsperioder. Det kan till exempel vara befogat att upprätthålla förråd av jodtabletter på vissa offentliga institutioner, vid företag, olika organisationer och deras skyddsrum. Det rekommenderas att det i dessa fall utnämns en ansvarig person som ser till att tabletterna införskaffas, att de förvaras på ändamålsenligt sätt och att förrådet uppdateras regelbundet.

Arbetsfördelningen mellan myndigheter inom beredskap

Social- och hälsovårdsministeriet och dess underlydande myndigheter Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea och Strålsäkerhetscentralen samt räddningsmyndigheterna är de centrala myndigheterna som ger anvisningar i frågor som gäller beredning med och rekommenderad dosering av jodtabletter.

Social- och hälsovårdsministeriet ger anvisningar om beredskap som gäller jodprofylax och utfärdar rekommendationer om hur åtgärderna ska riktas. I en nödsituation med strålrisk är det

social- och hälsovårdsministeriets kanslichef som utifrån Strålsäkerhetscentralens riskbedömning fattar beslut om att utfärda en rekommendation om jodprofylax till befolkningen.

Strålsäkerhetscentralen är expertmyndighet när det gäller strålsäkerhet. Som en del av sitt uppdrag bereder Strålsäkerhetscentralen en strategi för skyddsåtgärder, som publicerats som en av centralens beredskapsanvisningar: Skyddsåtgärder i en nödsituation med strålrisk (VAL 1). I denna anvisning listas också riktgivande åtgärdsnivåer för intag av jodtabletter. Åtgärdsnivåerna för oskyddade personer är 100 mGy absorberad dos i sköldkörteln när det gäller vuxna och 10 mGy när det gäller barn under 18 år och gravida. I en nödsituation med strålrisk ger Strålsäkerhetscentralen rekommendationer om nödvändiga skyddsåtgärder till de behöriga myndigheterna på basis av det rådande strålningsläget, den förutspådda utvecklingen och de stråldoser det ger upphov till.

Fimea övervakar kvaliteten, säkerheten och tillgängligheten hos de läkemedelspreparat som innehåller kaliumjodid som finns på marknaden. Fimea kontrollerar också aktörerna i den lagliga upphandlingskedjan. Det är Fimeas uppgift att skapa en lägesbild av tillgången till läkemedlen och att informera om tillgången utifrån den information som fås från aktörerna på läkemedelsområdet.

Vid en strålningsolycka är det räddningsmyndigheterna som svarar för ledningen av räddningsverksamheten. Social- och hälsovårdsministeriets kanslichef fattar beslut om att rekommendera användning av jodtabletter, och beslutet delges räddningsmyndigheterna. Räddningsmyndigheterna går vid behov ut med ett varningsmeddelande eller använder någon annan informationskanal för att informera befolkningen om att stanna inomhus och ta jodtabletter.

Källor:

WHO:s rekommendation: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550185>

Rekommendation av franska läkare inom internmedicin:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0003426615011348>